

Nr 8

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1961—1964; given Stockholms slott den 18 december 1959.

Under åberopande av bilagda i statsrådet förda protokoll över justitiedepartementsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1961—1964.

GUSTAF ADOLF

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

Det provisoriska valsysteem, som år 1952 antogs för andrakammarvalen för perioden 1953—1956 och som enligt beslut år 1956 gällde även för perioden 1957—1960, föreslås skola gälla jämväl med avseende å valen till samma kammare för perioden 1961—1964.

Förslag
till
Lag
med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare
för perioden 1961—1964

Med avseende å val och särskilda röstsammanräkningar för besättande av plats i riksdagens andra kammare för perioden 1961—1964 förordnas härigenom,

att 56 § 3 mom. lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen¹ icke skall gälla,

att i stället för ett vart av följande lagrum i 1920 års lag, nämligen 56 § 4 mom., 59 § andra stycket, 79 § första stycket, 81 § och 87 §, skola gälla de bestämmelser, som under motsvarande lagrumsbeteckning finnas upptagna i lagen den 30 maj 1952 med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1953—1956²,

att vad i 57 § 2 mom. tredje stycket och 72 § sjätte stycket 1920 års lag sägs om samma lag skall gälla jämväl beträffande 1952 års lag och nu ifrågavarande lag,

att det i 59 § fjärde stycket 1920 års lag angivna formuläret skall ersättas av formulär av den lydelse bilaga vid 1952 års lag utvisar

samt att i 88 § andra stycket 1920 års lag orden »enligt 87 § av lagen om val till riksdagen» skola utbytas mot orden »enligt lagen med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1961—1964».

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

I lag eller särskild författning förekommande hänvisning till stadgande, vilket ersatts av bestämmelse i denna lag, skall avse sistnämnda bestämmelse.

¹ Senaste lydelse av 56 § 3 mom., se SFS 1944: 84; av 56 § 4 mom., se SFS 1952: 264; av 57 §, se SFS 1944: 84; av 59 §, se SFS 1952: 264; av 72 §, se SFS 1956: 299; av 79 §, se SFS 1952: 264; samt av 81, 87 och 88 §§, se SFS 1944: 84.

² Se SFS 1952: 267.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 december 1959.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, fråga om *förlängning av det nuvarande provisoriet i fråga om val till riksdagens andra kammare.*

Föredraganden anför följande.

Enligt riksdagsordningen skall andra kammarens ledamöter väljas för en tid av fyra år genom omedelbara och proportionella val. Närmare bestämmelser meddelas i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen.

Val förrättas inom valkretsar. Fördelningen av platserna grundar sig på användningen av väljarbeteckningar. Å valsedel skall finnas minst en väljarbeteckning, och på samma sedel får användas högst tre sådana beteckningar (kartell-, parti- och fraktionsbeteckning). Vid röstsammanräkningen ordnas valsedlarna efter väljarbeteckning. Valsedlar med samma första beteckning sammanföres i grupper. Genom särskilda uträkningar bestämes så långt erfordras ordningsföljden mellan kandidaterna inom grupperna. Därefter fördelas mandatet mellan grupperna. Fördelningen sker i enlighet med en av belgiern Victor d'Hondt anvisad metod. Platserna tilldelas, en efter annan, den grupp, som för varje gång uppvisar det största jämförelsetalet. För varje grupp utgöres jämförelsetalet av gruppens rösttal, så länge gruppen ej erhållit någon plats. Därefter erhålles gruppens jämförelsetal genom att dela rösttalet med antalet redan erhållna platser ökat med 1.

I skrivelse den 7 maj 1949 (nr 208) hemställde riksdagen om utredning av frågan om reformering av det proportionella valsystemet vid andrakammarval. Utredningen uppdrogs åt 1950 års folkomröstnings- och valsättsutredning. I betänkande den 28 november 1951 (SOU 1951:58) framlade utredningen förslag till ny fördelningsmetod vid andrakammarval. Förslaget byggde på den s. k. uddatalsmetoden. Denna innebär att mandatet fördelas mellan partierna med ledning av jämförelsetal, som erhålles genom att successivt dividera rösttalet med talen 1, 3, 5, 7 o. s. v. För att förebygga partisplittring och valtaktisk uppdelning av parti i mindre väljar-

grupper föreslog utredningen att uddatalsmetoden skulle kombineras med en spärr. Parti, vars rösttal ej översteg sextio procent av sammanlagda antalet röster i valkretsen, delat med antalet av de platser, som där skulle besättas, skulle icke få deltaga i mandatfördelningen. Utredningen var icke enhällig. En ledamot ville icke förordna någon ändring i den d'Hondtska metoden; en annan ledamot förordade en tredje valmetod. Vid den efterföljande remissbehandlingen av förslaget yppades även tvekan eller skiljaktiga meningar bland remissinstanserna.

Vid anmälan av ärendet i statsrådet den 28 mars 1952 framhöll dåvarande chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, att det var vanskligt att utan ytterligare överväganden taga slutgiltig ställning till spörsmålet hur valsättet borde vara utformat i framtiden. Han föreslog därför, att för mandatperioden 1953—1956 skulle prövas den fördelningsmetod, som på det föreliggande utredningsmaterialet kunde bedömas som den mest ändamålsenliga, nämligen en jämkad uddatalsmetod. Den skilde sig från utredningens förslag därigenom att någon särskild spärr icke förekom. I stället sattes det första divisionstalet till 1,4. Jämförelsetalen skulle alltså erhållas genom att successivt dividera partiernas rösttal med 1,4, 3, 5, 7 o. s. v. Vidare skulle å valsedel icke få användas mer än en väljarbeteckning; två eller flera partier skulle alltså icke såsom tidigare kunna gå samman i kartell. Reglerna föreslogs upptagna i en särskild lag, gällande för mandatperioden 1953—1956. I enlighet med vad sålunda förordats avläts proposition (nr 175) till 1952 års riksdag.

Sedan riksdagen antagit förslaget med vissa jämkningar (se KU utl. nr 22 och rskr. nr 265), utfärdades den 30 maj 1952 lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1953—1956 (SFS nr 267). Samma valsystem antogs år 1954, likaledes som ett provisorium, för val av landstingsmän och kommunala fullmäktige för perioden 1955—1958. Det år 1952 för andrakammarvalen antagna provisoriska valsystemet kom enligt beslut år 1956 att gälla även med avseende å andrakammarvalen för perioden 1957—1960. Bestämmelser härom meddelades i lag den 23 mars 1956 (nr 78) med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1957—1960 (prop. nr 11; KU utl. nr 4 och rskr. nr 125). Motsvarande för kommunalvalen år 1954 antagna system skall enligt beslut år 1958 avse jämväl perioden 1959—1962 (prop. nr 24; KU utl. nr 11 och rskr. nr 156).

Frågan om utformande av en definitiv valmetod är föremål för övervägande inom den år 1954 tillkallade författningsutredningen. Denna utredning är emellertid, enligt vad jag erfarit, icke i tillfälle att avgiva något förslag i valfrågan i sådan tid, att det hinner genomföras före andrakammarvalen nästkommande höst. Enligt min mening måste det betecknas såsom olämpligt att, sedan vid tre andrakammarval i följd använts en provisorisk valmetod, för nästa mandatperiod återgå till den tidigare metoden med vetskap om att en tredje metod kan komma att tillämpas för perioden

1965—1968. Jag förordar därför, att det vid de senaste tre andrakammarvalen tillämpade provisoriet förlänges för ytterligare en mandatperiod.

Inom justitiedepartementet har i enlighet härmed upprättats förslag till lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1961—1964. Förslaget an knyter till den särskilda lag, som antogs år 1952, och avser val och särskilda röstsammanräkningar för besättande av plats i andra kammaren för perioden 1961—1964. Liksom enligt 1952 års lag skall å valsedel få användas endast en väljarbeteckning (partibeteckning). Hinder möter icke mot att såsom beteckning å ett parti använda en sammanställning av flera beteckningar, men de olika leden måste vara jämställda — exempelvis förenade genom bindestreck — så att icke ett system av över- och underordnade väljarbeteckningar uppkommer.

Föredraganden hemställer, att lagförslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Clas Amilon